

BIJ DE 'MONDRIAAN-BOOM'. PIET MONDRIAAN EN WALCHEREN

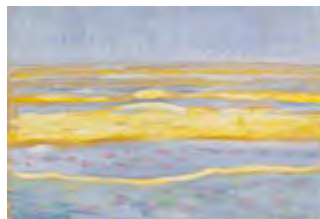
Toelichting Francisca van Vloten, 27 juli 2022

De betekenis van Walcheren voor Piet Mondriaan was heel groot.

In de periode van 1908 tot ongeveer 1916 was Mondriaan vaak op het schiereiland te vinden. Hij was er voor het eerst gekomen in september 1908, nadat hij in Amsterdam de Zeeuwse werken van Jan Toorop had gezien – diens Walcherse kust- en landschappen in een neo-impressionistische en luministische wemeling van kleuren.

Mondriaan kwam met een vriend of vriendin naar Domburg. Het ligt voor de hand dat zij met de trein uit Amsterdam zijn gekomen en in Middelburg het stoomtrammetje over Walcheren hebben gepakt om in Domburg uit te stappen en naar het Strandhotel hoog op de duinen aan zee te lopen. Half september, een gloeiende nazomeravond, de lucht vol paarse, rode, blauwe, gele en roze tinten die langzaam in zee verdwenen. En dan de volgende ochtend wakker worden, het slaapkamerraam opengooien en luchten van parelmoer zien, die naarmate de dag vorderde een zilveren glans over de zee zouden werpen.

Het zeewater dat het eiland omspoelt speelt een belangrijke rol bij de reflectie van het zonlicht, zoals een relatief hoog zoutgehalte van de lucht het licht bijna transparant kan maken, en de schittering ervan over vlak, open land duizelingwekkend is.

Piet Mondriaan, *Zee na zonsondergang*, 1909, olieverf op karton, 62,5 x 74,5 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Piet Mondriaan, *Zeegezicht*, 1909, olieverf op karton, 34,5 x 50,5 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Piet Mondriaan, *Vuurtoeren bij Westkapelle*, 1908-1909, olieverf op doek, 71 x 52 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Piet Mondriaan, *Zeeuwsche Kerktoren*, 1911, olieverf op doek, 114 x 75 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Die overweldigende gewaarwordingen leidden tot Mondriaans eerste serie zeestukken, op karton en aan zee geschilderd en dat vlakke land van Walcheren met hier en daar een verticaal, monumentaal object – een vuurtoren, een kerk, een molen – werd een volgend focuspunt voor Mondriaan. Een rol daarbij speelde de tegenstelling horizontaal – verticaal, zoals die in de theosofie te vinden was als de tegenstelling vrouwelijk – mannelijk en materie – geest. Mondriaan werd in 1909 lid van de Theosofische Vereniging.

Maar daar sta ik hier niet langer bij stil, want vandaag gaat het om weer een andere fase, die voor hem werd aangewakkerd door zijn kennismaking met de Manteling-bossen.

Daar fietste hij doorheen met zijn vriend, de bosbouwkundige Albert van den Briel. Die vertelde hoe Mondriaan gefascineerd raakte door de spelingen van het licht dat door het bladerdek en langs de takken en kale stammen van de bomen viel.

Mondriaans schilderij *De grijze boom* uit 1911 lijkt veel op de ‘Mondriaan-boom’ die wij vandaag ‘officieel’ beschermen, maar het schilderij kwam vermoedelijk voort uit de studie van diverse bomen.

Piet Mondriaan, *Kerk te Domburg*, 1910-1911, Oost-Indische inkttekening over een ondertekening van potlood en krijt op papier, 41,5 x 28 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Piet Mondriaan, *Kerk te Domburg*, 1914, potlood, houtskool en inkt op papier, 63 x 50,3 cm, Kunstmuseum Den Haag.

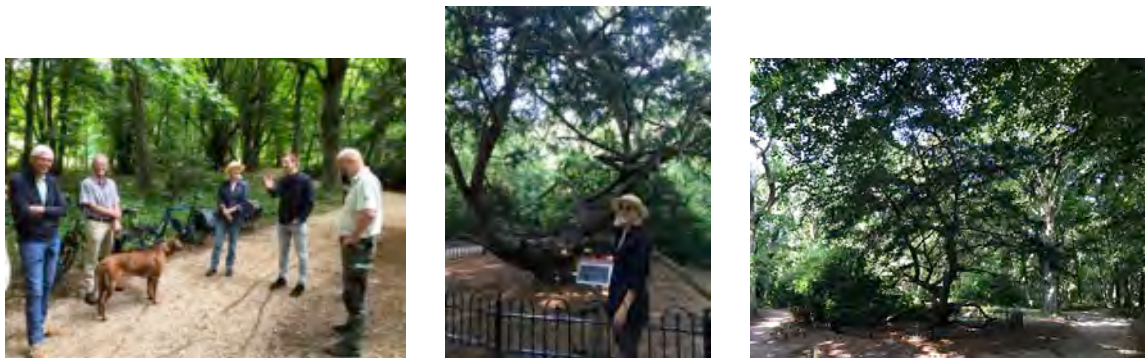
Piet Mondriaan, *Zee (Pier and Ocean)*, 1914, houtskool op papier, 50,2 x 62,8 cm, Kunstmuseum Den Haag.

Piet Mondriaan, *De grijze boom*, 1911, olieverf op doek, 79,7 x 109,1 cm, Kunstmuseum Den Haag.

1911 was ook het jaar waarin Mondriaan voor het eerst naar Parijs ging en het kubisme leerde kennen. De invloed van zijn vroege jaren in Parijs is bijvoorbeeld duidelijk merkbaar in zijn tekeningen van de kerk van Domburg in 1910-1911 en 1914. In Domburg kon hij de daar opgedane impressies verwerken. Zijn bomen maakten een soortgelijke ontwikkeling mee. Het geheel van Mondriaans Zeeuwse werken – van de zeegezichten tot en met de Pier-and Ocean reeks – geeft de overgang van figuratie tot abstractie op zijn pad mooi weer.

‘t Is alles een groote eenheid, Bert’, verzuchtte Mondriaan in het bijzijn van zijn bosbouwkundige vriend. En zo moeten we het ook zien: *De grijze boom* is een harmonieuze weergave van veel verschillende bomen die Mondriaan op Walcheren hebben geïnspireerd.

Het doet mij plezier dat ik, anno 2022, de basistekst heb mogen aanleveren voor het bordje bij de taxus die hiervoor symbool staat en die ongetwijfeld tot die bomen zal hebben behoord.

De ‘officiële’, feestelijke onthulling van het hek en het bordje bij de ‘Mondriaanboom’ op de buitenplaats Berkenbosch in Oostkapelle met subsidiegever Toeristische Impuls Veere, boswachter Karel Leeftink, museumconservator Francisca van Vloten en gasten om 10:00 uur ’s ochtends op 27 juli 2022.